

vijftig man moesten delen. De behandeling in de Werfstraat-gevangenis tart elke beschrijving. Het onthouden van water en voedsel gedurende 48 uren behoorde nog tot de zachtvaardige grappen.¹

Midden november (de gevechten in Soerabaja waren in volle gang) werd door de *pemoeda*'s een massamoord op de inzittenden in de gevangenis voorbereid – zij werden op het nippertje gered, doordat een reserve-kapitein van het Knil, J. L. Boer, gewaarschuwd door een Ambonnees die vroeger cipier in de gevangenis was geweest, met één Britse tank en twaalf Brits-Indische militairen (de door de Indonesiërs bij uitstek gevreesde *Gurkha*'s) in de nacht van 9 op 10 november vanuit de Britse enclave naar de gevangenis doorstiet waar hij de wacht wist uit te schakelen; later op de rode konden de Britten de bevrijde gevangenen met vrachtauto's naar het havengebied afvoeren, waarna de meesten met schepen naar Batavia en Singapore werden overgebracht.

Zulk een afvoer bleek ook vanuit Semarang noodzakelijk.² De Britse brigade die daar was geland, kon zich slechts met steun van de Japanners in het belangrijkste deel van de stad handhaven en toen haar voorhoede die, zoals al vermeld, naar Magelang was opgerukt, laatstgenoemde stad, waar een kleine drieduizend zieken uit de interneringskampen te Ambarawa en Banjoebiroe in hospitalen waren ondergebracht, moest ont-ruimen, diende men die zieken maar ook een aantal valide Nederlandse en Indisch-Nederlandse vrouwen en kinderen die hun leven niet meer zeker waren, naar Semarang te voeren.³ Zij werden onder bescherming van de Brits-Indiërs met vrachtauto's naar Ambarawa en Banjoebiroe gebracht. Daar werden de interneringskampen onophoudelijk door de *pemoeda*'s aangevallen⁴ – kleine aantallen Brits-Indische en door de Britse

¹ F. L. A. Catoire: 'Verslag' (1 febr. 1947), p. 3-4 (ARA, Alg. Secr., Eerste zending, XXII, 45). ² Wat hier volgt is gebaseerd op de studie 'Patience and Bluff'; de bevrijding der Nederlandse burger-geïnterneerden op Midden-Java (augustus-december 1945)', opgenomen in de *Mededelingen van de Sectie Militaire Geschiedenis van de Landmachstaf*, 1985. ³ Het bleek niet mogelijk, ook de resterende Indische Nederlanders en leden van de Ambonnesen en Menadonese minderheden uit Magelang mee te nemen. Ca. vijf-en-twintighonderd hunner werden er na het vertrek van de Britse voorhoede gevangen gezet en men schat dat vervolgens van hen ca. vierhonderdzestig werden vermoord – de overigen werden in de buurt van Djokjakarta opnieuw gevangen gezet. ⁴ Deze aanvallen hebben, enkele slachtoffers in Magelang meegeteld, aan zeven-en-zestig geïnterneerden, hoofdzakelijk vrouwen en kinderen, het leven gekost; bovendien waren er vijf-en-negentig vermisten – van dezen zijn vermoedelijk velen, zoal niet allen, vermoord.